

ABD BAŞKANI TRUMP'IN YAPTIRIM KARARI VE UYGUR TÜRKLERİ

AVİM

ABD Başkanı Donald Trump'ın Uygur Türklerine ilişkin yasa tasarısını onaylaması ile Çin'in Sincan Özerk Bölgesinde yaşayan Uygur Türkleri bir kez daha uluslararası kamuoyunun gündemine gelmiştir. Başkan Trump'ın onaylamış olduğu yasa tasarısı ile Sincandaki Uygur Türklerine yönelik baskılar nedeniyle Çinli yetkililere yaptırım uygulanması öngörülmektedir.

Sincan Uygur Özerk Bölgesi gerek Çin Halk Cumhuriyeti gerekse dünya için önemli bir coğrafyadır. Çinde yer alan beş özerk bölgeden biri olmasının yanında yüzölçümü ile de dikkati çekmektedir. 1.664.897 km²lik yüzölçümü ile Çin Halk Cumhuriyeti'nin toplam yüzölçümünün yüzde 17'sini oluşturmaktadır. Buna karşılık bölgenin nüfusu yaklaşık 25 milyon civarındadır. Bu bakımdan ise Çin'in en az nüfus yoğunluğuna sahip bölgelerindendir.

Bunlara ek olarak bölge önemli bir jeo-politik konuma sahiptir. Başkenti Urumçi olan bölge, Çin'in en batısıdır ve önemli ticaret yolları arasında bir tampon bölgedir. Özellikle Çin'in ekonomik gücünün günümüzdeki yansımalarından olan Kuşak ve Yol Girişimi bağlamında önemi artmıştır. Nükleer güç olan Çin'in önemli nükleer denemeleri de bu bölgede gerçekleştirilmektedir.

Sincan, 1949 yılından bu yana Çin Halk Cumhuriyeti'nin yönetimi altındadır. Günümüzdeki sıkıntıların da esasen tarih boyunca yaşanan anlaşmazlıkların bir yansıması olduğu belirtilebilir. 1944 yılında kurulan Doğu Türkistan Cumhuriyeti ancak 1949'a kadar devam edebilmiş ve bölge günümüzde de Çin yönetiminin Uygur Türklerine yönelik baskıcı tutumunu artırarak devam ettirdiği bir bölge haline dönüşmüştür.[1]

Özellikle 2009 yılında bölgede tansiyon bir hayli yükselmiştir. Bu olayların sonucunda birçok Uygur Türkü hayatını kaybetmiş, yaralanmış ve baskıya maruz kalmıştır. Çin'in 2017'de Tüm dinlerin ve inançların Çinileştirilmesi politikasını resmen ilan etmesi bölgedeki Uygur Türklerinin durumunu son üç yılda daha da ağırlaştırmıştır. Bu bağlamda, başta Uygur Türkleri olmak üzere bölgedeki diğer Müslüman toplulukların etnik, dini ve kültürel özgürlükleri zarar görmektedir. 16 Kasım 2019'da *The New York Times*'te yayınlanan 403 sayfalık belgeler Uygur Türklerine yönelik insanlık dışı uygulamaları ortaya koymuş ve büyük ses getirmiştir.[2]

Çindeki önemli etnik gruplardan biri olan Uygur Türklerine yönelik Çin yönetiminin bu

baskıcı tutumu ve eğitim kampları adındaki tesislerdeki uygulamalara ilişkin endişeler ve kınamalar birçok ülke tarafından da son yıllarda yüksek sesle dile getirilmeye başlanmıştır. Bu durumun son örneğini de ABD Başkanı Trump'ın Çinli yetkililere yönelik onayladığı tasarı teşkil etmektedir. Trump'ın onayına 27 Mayıs'ta sunulan tasarı doğrultusunda Uygur Türkleri ve diğer Müslüman azınlıklara uygulanan baskı ve şiddetten sorumlu olan bazı Çinli yetkililere yaptırım uygulanması öngörülmektedir. Tasarı kapsamında Çinli yetkililerin ABD'deki mal varlıklarının dondurulması ve bu yetkililere vize yasağı getirilmesi gibi yaptırımlar bulunmaktadır.[3]

Çinin Uygur Türklerine ve bölgedeki diğer Müslüman topluluklara yönelik insan haklarını ihlal eder nitelikteki müdahalelerin uluslararası kamuoyu tarafından takip edilmesi ve hatta bunların son bulması amacıyla yaptırımlar öngörülmesi önemlidir. Başkan Trump'ın kararı bunun son göstergesidir.

Bununla beraber, madalyonun diğer yüzü de unutulmamalıdır. Özellikle Çinin siyasi, ekonomik ve kültürel anlamda dünyadaki güç dengelerini sarsması, bu durumu bir tehdit olarak algılayan ABD ve AB üyesi kimi ülkeleri endişelendirmektedir. Bu endişeler bağlamında da Çine yönelik tepkiler artmaktadır. Bu nedenle Uygur Türkleri ve maruz kaldıkları uygulamalar da, aslında, endişe içindeki güçlerin Çini zor durumda bırakmak için kullandıkları bir araç haline gelmektedir. Gerek Çin yönetiminin baskıcı tutumunu devam ettirmesi gerekse batılı devletlerin itirazlarının bu ihlalleri engellemeye yönelik somut bir adıma vesile olmaması durumu Uygur Türkleri açısından daha da kötü bir hale sokmaktadır. Bir başka deyişle batılı devletlerin Çini zor duruma sokmak için dile getirdiği Uygur Türkleri Çinin bölgede daha da baskıcı politikalar izlemesine neden olmaktadır. Bu itibarla, her ne kadar Başkan Trump'ın yaptırım kararı ilk etapta olumlu değerlendirilebilse de bu ve bunun gibi kararların bu zamana kadar yarattığı etkiler göz önünde bulundurulduğunda henüz Uygur Türklerinin özgürlüklerine ilişkin iyimser olabilmek mümkün görünmemektedir. Nitekim Çin makamlarının Trump'ın kararına ilişkin sert yanıtı bu ifadeyi teyit eder niteliktedir.[4]

Çin ve Uygur Türklerinin durumu ülkemizde doğal olarak yakından takip edilmektedir. Türkiye, özellikle son 20 yıldır Asya-Pasifik bölgesi ile olan ilişkilerini önemli ölçüde geliştirmektedir. Bu bağlamda Asya-Pasifik bölgesinin en önemli ülkesi olan Çin ile ilişkiler de hız kazanmıştır. Siyasi anlamda Çin ile ilişkiler 2010 yılında stratejik iş birliği seviyesine yükselmiştir. Ayrıca Çin, Asya-Pasifik bölgesindeki en önemli ticaret ortağımızdır. Nitekim 2019 yılı verileri uyarınca Çin, Rusya Rusyanın ardından en çok ithalat yaptığımız ülkedir. [5] Ek olarak ülkemiz Çinin yukarıda bahsedilen Kuşak ve Yol girişimini desteklemekte ve Orta Koridor girişimi kapsamında önemli projeler gerçekleştirmektedir. Bakü-Tiflis-Kars demiryolu bu projelerin önemli bir bileşeni olmakta ve Asyadan Avrupaya kesintisiz ulaşım imkânı sağlamaktadır.[6]

Siyaset, ekonomi, ulaşım ve altyapı alanlarındaki bu kuvvetli iş birliğinin yanında Uygur Türkleri ve onların durumu da Çin ile ilişkilerimizdeki önemli bir gündem maddesidir. Bu bağlamda ülkemiz Uygur Türklerine yönelik Çin yönetiminin tutumunun kabul edilebilir olmadığını ve bu anlayıştan bir an evvel geri dönülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Çin makamlarından beklenti Uygur Türklerinin temel insan haklarına saygı çerçevesinde din

ve inanç özgürlüklerini yaşayabilmelidir.

Türkiye ve Çin ilişkilerinin geliştirilmesinde Uygur Türkleri önem arz etmektedir. Ülkemizin Çin ile olan iyi ilişkileri bu trajedinin aşılmasında önemli rol oynayabilir. Uygur Türkleri iki devlet arasındaki iyi ilişkilerin daha da geliştirilmesinde bir köprü oluşturabilir ve bağlarımızı daha da güçlendirebilir. Karşılıklı çekişme ve suçlama yerini köklü bir iş birliğine bırakabilir.

*Fotoğraf: Posta

[1] AVİM, İnsan Hakları İhlalleri, Uygur Özerk Bölgesi ve Çin, *Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM)*, 10 Aralık 2019, <https://avim.org.tr/tr/Yorum/INSAN-HAKLARI-IHLALLERI-UYGUR-OZERK-BOLGESI-VE-CIN>

[2] Austin Ramzy - Chris Buckley, Absolutely No Mercy: Leaked Files Expose How China Organized Mass Detentions of Muslims, *The New York Times*, November 16, 2019, <https://www.nytimes.com/interactive/2019/11/16/world/asia/china-xinjiang-documents.html>

[3] Dildar Baykan, Trump, Uygur Türklerine yönelik baskılar nedeniyle Çinli yetkililere yaptırım tasarısını onayladı, *Anadolu Ajansı*, 17 Haziran 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/trump-uygur-turklerine-yonelik-baskilar-nedeniyle-cinli-yetkililere-yaptirim-tasarisini-onayladi/1880813>

[4] Mahmut Atanur, Çin'den ABD'ye Uygur tasarısı tehdidi, *Anadolu Ajansı*, 18 Haziran 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cinden-abdye-uygur-tasarisi-tehdidi/1880999>

[5] Deniz Çiçek Palabıyık, İhracat rakamları açıklandı, *Anadolu Ajansı*, 31 Ocak 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/ihracat-rakamlari-aciklandi/1719815>

[6] Cüneyt Çelik □ İsmail Kaplan, Bakü-Tiflis-Kars demir yolu hem kıtaları hem rayları birleştirdi, *Anadolu Ajansı*, 31 Ekim 2019, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/baku-tiflis-kars-demir-yolu-hem-kitalari-hem-raylari-birlestirdi/1631646>

Yazar Hakkında :

Atıfta bulunmak için: AVİM, . 2024. "ABD BAŞKANI TRUMP'IN YAPTIRIM KARARI VE UYGUR TÜRKLERİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2020 / 27. Haziran 24. Erişim Temmuz 17, 2024. <https://avim.org.tr/public/tr/Yorum/ABD-BASKANI-TRUMP-IN-YAPTIRIM-KARARI-VE-UYGUR-TURKLERI>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

 @avimorgtr

 <https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2024 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır